

סוף הברכה, ואין עונין אמנן אחר כותי המברך עד שישמע שאומר את כל הברכה כולה.

דנה הגמרא: למימרא, דאם שמע ברכה מפי ישראל, אף על גב דלא שמע כולה ברכה, עונה אמנן.⁽⁵²⁾ והניחה הגמרא שמדובר באופן שהעונה הוא אחד מהמסובין שרוצה לצאת בברכה מפי המזמן, ולכן תמחה: וכי לא שמע את הברכה חיבי נפיק?

אמר חייא בר רב: במשנה מדובר בשומע שלא אכל עמהן.

וכן אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוחה: מדובר בשלא אכל עמהן.

אמר ליה רב לחייא בריה: ברי, כשמושיטים כוס של ברכה, חטוף ובריך! יש לך לחזר

אחרי כוס ברכה שיתנו לך לברך עליו.⁽⁵³⁾ וכן אמר רב הונא לרבה בריה: "חטוף ובריך".

דנה הגמרא: למימרא דמברך עדיף ממאן דעניי אמנן, ולכן עדיף לאדם שהוא עצמו יברך על הכוס, מאשר שיצא בשמיעה מהמזמן, ומקשה על כך מברייתא: והתניא "רבי יוסי אומר גדול העונה אמנן יותר מן המברך"?

אמר ליה רבי נהוראי: השמים [לשון שבועה] כן הוא, שהעונה אמנן גדול מהמברך! תדע, שהרי גולייירין [החייילים הפשוטים] יורדין תחילה ומתגרין [במלחמה], ורק אחר כך גבורים יורדין ומנצחים, וכל המלחמה נקראת על שמם. כך גם העונה אמנן בא אחר המברך, כי הוא

שמברכין, שהרי נמצא ששיעורו של רבי יוחנן "עד שירעב" הוא כשיעור ד' מיל, כי מסתבר שרצה להשוות את שיעור העיכול באכילה מועטת לשיעורו באכילה מרובה, וא"כ לעולם אין להמתין זמן רב עד בהמ"ז, אך לדעת תוס' כיון ששיעורו הקצר של ריש לקיש הוא ד' מיל, נמצא ש"עד שיצמא" הוא יותר מכך, והיינו עד תחילת העיכול, ואילו רבי יוחנן הוסיף "עד שירעב" שהוא סוף העיכול, והוא כשש שעות.

והוסיף, שהפוסקים לא חילקו בין אכילה מרובה למועטת, כי חילוק זה נצרך רק לדעת ריש לקיש, והלכה כרבי יוחנן שמברך כל זמן שאינו רעב. ובבה"ל [ד"ה אס] הוסיף שכיון שקשה לשער את שיעורו של רבי יוחנן, אפשר לסמוך על שיעור ד' מילין של ריש לקיש, שהוא שיעור מועט ממנו, ואפילו באכילה מועטת.

52. הרמב"ם [ברכות א יג] כתב שהשומע חלק

מהברכה מישראל חייב לענות אמנן, ואילו הטור [רטו] כתב שאינו חייב, אלא אם ירצה יכול לענות [ע"פ הבנת הב"י, וראה ביאור הב"ח לעיל נא הערה 9].

ובכסף משנה כתב דהיינו דוקא בברכה שאינו חייב בה, אך בברכה שחייב בה אינו עונה אלא אם שמע את כולה, והיינו משום שרק אמנן שהוא שבח אפשר לאומרו בפני עצמו, אך אמנן על ברכה שהוא חייב בה, הוא חלק מהברכה [כמבואר ברש"י מז א ד"ה עד, ושם הערה 10, ומקורו לעיל כא א ועיי"ש בד"ה כן], ואין לאומרו אלא אם שמע את כל הברכה, [וראה הערה 54].

53. במצפה איתן ביאר שימהר ליטול ידיו במים אחרונים, כי הנוטל ידיו תחילה מזמן לברכה.